

Τα μέρη του λόγου

Οι λέξεις της ελληνικής γλώσσας χωρίζονται σε δέκα είδη, που λέγονται μέρη του λόγου. Τα μέρη του λόγου είναι τα εξής:

1. άρθρο	6. μετοχή
2. ουσιαστικό	7. επίρρημα
3. επίθετο	8. πρόθεση
4. αντωνυμία	9. σύνδεσμος
5. ρήμα	10. επιφώνημα

Κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου

Τα μέρη του λόγου χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στα κλιτά και στα άκλιτα.

Τα μέρη του λόγου που κλίνονται, δηλαδή αλλάζουν μορφή μέσα στο λόγο ανάλογα με τη χρήση τους λέγονται κλιτά. Τα κλιτά μέρη του λόγου είναι τα ακόλουθα:

- άρθρο (η, της, την, οι κλπ.)
- ουσιαστικό (τραπέζι, τραπέζιού, τραπέζια κλπ)
- επίθετο (σωστός, σωστού, σωστοί κλπ.)
- αντωνυμία (εσύ, εσένα, εσείς)
- ρήμα (τρέχω, τρέχεις, τρέχουμε)
- μετοχή (πετυχημένος, πετυχημένου, πετυχημένοι)

Τα μέρη του λόγου που δεν κλίνονται, δηλαδή χρησιμοποιούνται στο λόγο με την ίδια μορφή πάντοτε, λέγονται άκλιτα. Τα άκλιτα μέρη του λόγου είναι τα εξής:

- επίρρημα (εδώ, έξω, βιαστικά κλπ)
- πρόθεση (κατά, επί, συν κλπ.)
- σύνδεσμος (και, αλλά, επειδή κλπ.)
- επιφώνημα (αχ! Αμάν! Αλίμονο! κλπ.)

Προσοχή !

Άκλιτα είναι επίσης μερικά αριθμητικά επίθετα,
καθώς και οι μετοχές που έχουν κατάληξη -οντας, -ώντας.

Π.χ. πέντε, έξι, επτά

Σπρώχνοντας, κουνώντας

Άρθρο

Μπροστά από τα ονόματα (ουσιαστικά και επίθετα) μπαίνουν συνήθως κάποιες μικρές κλιτές λέξεις, που λέγονται άρθρα. Τα άρθρα δείχνουν το γένος της λέξης την οποία συνοδεύουν.

Τα άρθρα χωρίζονται σε δύο είδη: το οριστικό και το αόριστο

Το οριστικό άρθρο

Το οριστικό άρθρο φανερώνει ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα γνωστό ή ορισμένο (συγκεκριμένο)

Π.χ. Έρχεται ο Στέφανος.

Η κατσίκα βόσκει.

Το μπαλόνι έσκαβε.

Το οριστικό άρθρο κλίνεται ως εξής:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Πτώσεις						
Ονομαστική	ο	η	το	οι	οι	τα
Γενική	του	της	του	των	των	των
Αιτιατική	το(ν)	τη(ν)	το	τους	τις	τα
Κλιτική	-	-	-	-	-	-

Τα άρθρα δεν έχουν κλητική !!

Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Το άρθρο της χρησιμοποιείται για τη γενική του ενικού των θηλυκών, ενώ το άρθρο τις χρησιμοποιείται για την αιτιατική πληθυντικού των θηλυκών.

Π.χ. της βρύσης, τις βρύσες

Το άρθρο τον χρησιμοποιείται για την αιτιατική ενικού των αρσενικών, ενώ το άρθρο των για τη γενική πληθυντικού σε όλα τα γένη.

Π.χ. τον ψαρά, των ψαράδων, των γυναικών, των αυτοκινήτων

Τα άρθρα τον και την διατηρούν το τελικό -ν όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή από κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

π.χ. τον άνδρα, την αίθουσα, τον κήπο, την μπάλα,

αλλά το χρόνο, τη ζυγαριά

Το αόριστο άρθρο

Το αόριστο άρθρο φανερώνει ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα που είναι άγνωστο και δεν ορίζεται (δεν είναι συγκεκριμένο)

π.χ. Σε ζητάει ένας κύριος.

Αγόρασα μια ωραία τσάντα.

Θέλω να αγοράσω ένα λογοτεχνικό βιβλίο.

Το αόριστο άρθρο κλίνεται ως εξής:

Ενικός αριθμός			
Πτώσεις	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ονομαστική	ένας	μια	ένα
γενική	ενός	μιας	ενός
αιτιατική	ένα(ν)	μια	ένα
κλητική	-	-	-

Το αόριστο άρθρο δεν έχει κλητική!!!

Το αόριστο άρθρο δεν έχει πληθυντικό !!! Γι' αυτό όταν μιλάμε για πολλά πρόσωπα, ζώα ή πράγματα, τα αναφέρουμε χωρίς άρθρο. π.χ. Έφτιαξε γλυκά.

Έχουμε καλεσμένους στο σπίτι.

Το ένας, μία, ένα είναι αριθμητικό που το χρησιμοποιούμε και για αόριστο άρθρο. Γι' αυτό πρέπει να καταλαβαίνουμε πότε είναι αόριστο άρθρο και πότε είναι αριθμητικό.

π.χ. Συνάντησα ένα φίλο. (αόριστο άρθρο)

Αγόρασα ένα μόνο βιβλίο. (αριθμητικό)

Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Το αόριστο άρθρο ένας διατηρεί το τελικό -ν στην αιτιατική όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή από κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

π.χ. έναν άνθρωπο, έναν κύριο, έναν ψαρά

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσεις με το κατάλληλο οριστικό άρθρο.

α) αυλής	β) βιολί	γ) θρανίο
δ) φάρμακα	ε) λύκο	στ) ψαριών
ζ) παπάδες	η) μπάλας	θ) δημάρχου

2. Να συμπληρώσεις με το κατάλληλο αόριστο άρθρο.

α) σκυλί	β) περαστικός	γ) λίμνη
δ) κήπο	ε) μαθητή	στ) μαθήτριάς
ζ) εκκλησάκι	η) παιδιού	θ) παπάς

3. Να συμπληρώσεις τα κενά με το άρθρο της ή τις.

- α) Κάποια από αυτές μέρες θα σε ειδοποιήσω.
β) Κοιτάζοντας από ψηλά θαυμάσαμε ομορφιές φύσης.

γ) Αφού ρύθμισαν και τελευταίες λεπτομέρειες, πήραν την απόφαση για το ταξίδι επιστροφής.

4. Να συμπληρώσεις τα κενά με το άρθρο τον ή των.

α) Στη Σπάρτη και τη Μήλο οι άνθρωποι απέφευγαν να δείξουν πλούτο τους.

β) Κατά τη διάρκεια αχώνων μίλησα με πρόεδρο της επιτροπής.

γ) Σταματήσαμε για λίγο να δροσιστούμε κάτω από ίσκιο πανύψηλων δέντρων.

Ουσιαστικό

Οι λέξεις που φανερώνουν πρόσωπο, ζώο, πράγμα, ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται ουσιαστικά. Τα ουσιαστικά ανήκουν στις κλιτές λέξεις.

π.χ. παππούς (πρόσωπο)

κυνηγητό (ενέργεια)

άλογο (ζώο)

χαρά (κατάσταση)

βιβλίο (πράγμα)

εξυπνάδα (ιδιότητα)

Τα ουσιαστικά χωρίζονται σε τρία γένη: αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο

Αρσενικά: ο πατέρας, ο ελέφαντας, ο καφές κλπ.

Θηλυκά: η μητέρα, η μέλισσα, η τσάντα

Ουδέτερα: το σπίτι, το παιδί, το σκυλί

Προσοχή !!!!

Τα ουσιαστικά έχουν το φυσικό του γένος. Ένα ουσιαστικό δεν υπάρχει αυτούσιο και στα τρία γένη όπως γίνεται με το επίθετο. Π.χ. για πολλά ζώα υπάρχει άλλη λέξη για το αρσενικό και άλλη για το θηλυκό (ο τράχος – η γίδα)

Τα ουσιαστικά έχουν ενικό και πληθυντικό αριθμό.

π.χ. ο αθλητής – οι αθλητές

Προσοχή !!!

Υπάρχουν ουσιαστικά που έχουν μόνο ενικό αριθμό όπως κύρια ονόματα Μαρία, Θανάσης αλλά και άλλα όπως : η δικαιοσύνη, η φύση, η νομική, το οξυγόνο κλπ.

Υπάρχουν και άλλα ουσιαστικά που έχουν μόνο πληθυντικό αριθμό όπως: Χριστούγεννα, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, κάλαντα κλπ.

Κύρια και κοινά ουσιαστικά

Τα ουσιαστικά που φανερώνουν ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα λέγονται **κύρια**.

π.χ. Γιώργος, Αθηνά, Ολυμπία, Σουηδία, Τιτανικός, Οδύσσεια κ.ά.

Τα κύρια ονόματα (ουσιαστικά) που μας δείχνουν τη χώρα ή τον τόπο από τον οποίο κατάγεται κάποιος λέγονται **εθνικά**.

π.χ. Έλληνας, Άγγλος, Κρητικός, Πόντιος, Αφρικανός κ.ά.

Κύρια ουσιαστικά είναι τα εξής:

α) τα ονόματα ανθρώπων

π.χ. Σωτήρης, Κώστας κ. α.

β) τα ονόματα ζώων

π.χ. Κανέλος, Τιτίκα κ.α.

γ) τα ονόματα ημερών

π.χ. Δευτέρα, Παρασκευή κ.α.

δ) τα ονόματα μηνών

π.χ. Απρίλιος, Ιούνιος

ε) τα ονόματα γιορτών

π.χ. Χριστούγεννα, Πάσχα

στ) τα ονόματα χωρών, πόλεων, ποταμών, λιμνών, βουνών, νησιών, δρόμων

π.χ. Σουηδία, Παρίσι, Πηνειός, Βόλβη, Όλυμπος, Ρόδος, Πανεπιστημίου κ.α.

ζ) τα εθνικά ονόματα

π.χ. Έλληνας, Άγγλος, Κερκυραίος κλπ. αλλά ελληνικός, αγγλικός

η) τα ονόματα έργων τέχνης

π.χ. Παρθενώνας, Τζοκόντα, Άξιον Εστί

θ) οι λέξεις: Θεός, Παναχία, Χριστός, Πανάγαθος, Μεγαλόχαρη

Τα κύρια ουσιαστικά γράφονται πάντα με κεφαλαίο.

Οι εποχές δεν είναι κύρια ουσιαστικά.

Τα ουσιαστικά που φανερώνουν όλα τα πρόσωπα, ζώα ή πράγματα του ίδιου είδους λέγονται **κοινά ουσιαστικά**.

π.χ. καρέκλα, αγελάδα, θρανίο, αγόρι, γάτα, μαθήτρια κλπ.

1. Να γράψεις τι φανερώνει καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά.

α) Μανώλης -	β) ταύρος - δ)
γ) πόλεμος - ε)	πότισμα - στ)
ευγένεια - ζ)	ύπνος - η)
ποντίκι -	χάρακας -

2. Να χωρίσεις τα παρακάτω ουσιαστικά σε κύρια και κοινά.

μπαλκόνι, βάρκα, Λαμία, Αλφειός, μολύβι, Νορβηγία,
τηλέφωνο, Θεοφάνεια, κρασί, Αύγουστος

Κύρια:

.....

Κοινά:

.....

Επίθετο

Οι λέξεις που συνοδεύουν τα ουσιαστικά και φανερώνουν την ποιότητα ή την ιδιότητά τους λέγονται **επίθετα**.

π.χ. ο **δίκαιος** δικαστής

η **αυστηρή** δασκάλα

το **ήσυχο** μωρό

Τα επίθετα δεν υπάρχουν μόνα τους στο λόγο, αλλά συνοδεύουν πάντοτε τα ουσιαστικά.

π.χ. Ο **μεγάλος** κήπος.

Τα επίθετα παίρνουν το γένος των ουσιαστικών που τα προσδιορίζουν, έτσι έχουν τρία γένη : το αρσενικό, το θηλυκό και το ουδέτερο.

π.χ. ο **καλός** δάσκαλος, η **καλή** γιαγιά, το **καλό** παιδί

Τα επίθετα παίρνουν τον αριθμό και την πτώση των ουσιαστικών που προσδιορίζουν.

π.χ. τους **μεγάλους** αριθμούς, τη **σωματική** διάπλαση, του **ακριβού** δώρου

Τι να προσέξω στην ορθογραφία!!!

Τα επίθετα κλίνονται όπως και τα ουσιαστικά που έχουν τις ίδιες καταλήξεις. Μόνο τα επίθετα με αρσενικό σε -ής, -ύς ακολουθούν δική τους κλίση.
π.χ. βαθύς - βαθιά - βαθύ, θαλασσής - θαλασσιά - θαλασσί

Τα επίθετα κατά την κλίση τους διατηρούν τον τόνο στη συλλαβή που τονίζονται στην ονομαστική του αρσενικού. π.χ. όμορφος, όμορφη, όμορφο
όμορφου, όμορφης, όμορφου
όμορφους, όμορφες, όμορφα κλπ.

Θα σου πω ένα κόλπο για να ξεχωρίζεις εύκολα τα ουσιαστικά από τα επίθετα !!!

Τα επίθετα έχουν πάντα 3 γένη !
Έτσι για να ελέγξεις αν η λέξη είναι επίθετο θα προσπαθείς να βρεις αν έχει 3 γένη.

π.χ. άσχημος και πετσέτα Σκέφτομαι...
ο άσχημος, η άσχημη, το άσχημο, άρα... είναι επίθετο! Ενώ για τη λέξη πετσέτα δε μπορώ να κάνω το ίδιο ! Κατάλαβες ;

Ασκήσεις

1. Να ταιριάξεις τα παρακάτω ουσιαστικά με τα επίθετα που σου δίνονται (στο κατάλληλο γένος) :
- ακριβός, φωτεινός, δερμάτινος, ορεινός, διαπεραστικός,
ψηλός, αυστηρός, λευκός.

α) αυτοκίνητο	γ) δέντρων
β) χωριό	δ) δωμάτιο
ε) ύφος	ζ) μανδύας
στ) βλέμμα	η) ιμάντες

2. Να γράψεις τα επίθετα που παράγονται από τα ουσιαστικά:

- α) μύθος - β) χρυσάφι -
γ) νερό - δ) δροσιά -
ε) ψέμα - στ) άνοιξη -
ζ) ιστορία - η) ανατολή -

Ρήμα

Οι λέξεις που φανερώνουν ότι ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα ενεργεί (κάνει κάτι) ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση λέγονται ρήματα.

π.χ. Τα παιδιά παίζουν. (κάνουν κάτι)

Το σπίτι καταστρέφεται. (παθαίνει κάτι)

Ο Αλέξης κοιμάται. (βρίσκεται σε μια κατάσταση)

Ασκήσεις

1. Να υπογραμμίσεις τα ρήματα στις παρακάτω προτάσεις.
- α) Δυο φορές το χρόνο κάνουμε παρέλαση.
β) Ο Άγγελος δεν άντεξε άλλο και πήγε και σωριάστηκε σε μια καρέκλα.
γ) Τα παιδιά κουβέντιαζαν, σκέφτονταν φωναχτά, έδειχναν πόσο πολύ χάρονταν και πόσο ευτυχισμένα ένιωθαν.

2. Να γράψεις τα ρήματα που δείχνουν τι δουλειά κάνει:

- α) ο κουρέας β) ο χορευτής
γ) ο γυμναστής δ) ο μάγειρας
ε) ο θεριστής στ) ο γιατρός